

Tribismus: lék a prokletí pokroku

Tribismus je současně nejmocnější evoluční výhoda lidské linie a nejspolehlivější mechanismus jejího sebezničení. Hranice mezi kmenem, který tvoří, a kmenem, který hubí, není v intenzitě ani v rozsahu, ale v topologii.

JAN VYTŘÍŠAL 15. 2. 2026 19 MIN ČTENÍ

Antropologie · Sociologie · Kmenovost · Ritual

I. PARADOX KMENE

Když psycholog Henri Tajfel v Bristolu na přelomu šedesátých a sedmdesátých let rozdělil chlapce ze stejné školy do dvou skupin podle pseudonáhodného kritéria — preference Kleeho proti Kandinskému — a poté je nechal alokovat odměny, výsledek byl statisticky nesnesitelný. Chlapci systematicky upřednostňovali svou náhodně přidělenou skupinu, často i na úkor vlastního celkového zisku. Žádná historie, žádný společný osud, žádné objektivní rozhraní — jen označení. A přesto to stačilo k tomu, aby se v jejich chování vynořilo to, co antropologové dvě stě let popisují jako kmenový reflex¹.

Stejný experiment lze přecíst dvojím způsobem. Buď jako diagnózu lidské vady — jsme bytosti, jejichž morální kalkul je zkalený kmenem. Nebo jako svědectví o tom, co nás postavilo na vrchol planetární biomasy mimo veškerý poměr k naší fyzické síle. Příhoda v Bristolu popisuje nejúspěšnější tah evoluce, ne její selhání.

Protože tribismus — tendence vytvářet a hájit skupinové celky, které mají preferenční váhu vůči okolí — je současně nejmocnější evoluční výhoda lidské linie a nejspolehlivější mechanismus jejího sebezničení. Osvícením se překonat nedá, bez následků pěstovat také ne — je to mechanika, která ze stejných podkladů produkuje civilizaci i genocidu, vědu i lynč, manželství i sektu, firmu i kult.

Otázka zní: čím se liší kmen, který tvoří, od kmene, který hubí? Odpověď leží v topologii kmene — v jeho konkrétní architektuře, ne v jeho velikosti nebo intenzitě. Tato topologie je rozeznatelná, opakovaná napříč biologickými řády a historicky doložená.

II. BIOLOGICKÁ LOGIKA SHLUKU

Aby bylo možné lidskou kmenovou tendenci pochopit, je třeba přijmout, že není lidská. Je to jen poslední iterace strategie, která provází život přibližně dvě miliardy let.

Jeden z nejhlubších přechodů evoluce — větší než vznik nervového systému, větší než vznik vědomí — se odehrál tehdy, když jednobuněčné organismy začaly tvořit kooperativní shluky². Z volně plovoucích buněk vznikly biofilmy, z biofilmů koloniální organismy, z koloniálních organismů mnohobuněční. Z mnohobuněčných nakonec eusociální kolonie hmyzu (mravenci, včely, termiti), které dnes tvoří přibližně polovinu globální biomasy hmyzu — přestože eusocialita vznikla v jediné menší linii. Kooperace se vyplácí.

Mechanika je v jádru jednoduchá. Skupina umí to, co jednotlivec neumí — brání hranici, sdílí informaci, dělí práci, akumuluje zdroje, přechází vlastní mortalitu. Skupinový selekční tlak však zároveň vyvolává opačnou tendenci: každý jedinec, který by dokázal čerpat výhody skupiny, aniž by k nim přispíval, by na úrovni jednotlivce geneticky vyhrál. Kooperace je tedy permanentně ohrožena defekcí zevnitř.

Evoluce na to našla strukturální odpověď: mechanismy detekce a sankcionování defekce. V buněčné biologii je to apoptóza — programovaná smrt buněk, které nereagují na regulační signály okolí. Selhání tohoto mechanismu se nazývá rakovina³. V eusociálním hmyzu je to chemická identifikace a okamžité usmrcení vetřelce. V primátních tlupách jsou to sankce za podvod, které doložil Frans de Waal⁴: i kapuchín odmítne odměnu, pokud vidí, že soused dostal lepší. Spravedlnost tu není morální nárok; je to strukturální záruka, bez níž by se kooperace rozpadla.

Z toho plyne princip, který je pro další úvahu klíčový: každý kooperativní celek nutně produkuje hraniční mechanismus — způsob, jak rozeznat svého od cizího. Tento mechanismus je konstitutivní podmínka existence celku, víc než vada nebo morální selhání. Skupina bez hranice je rozpuštěná; rozpuštění je jen statistický kontakt, ne kooperace.

A zároveň — a to je druhá strana téže mince — každý hraniční mechanismus vytváří kategorii cizího, která může být destruktivní v okamžiku, kdy ztratí kalibraci s realitou. Imunitní systém, který nedokáže rozeznat vlastní tkáň od patogenu, vyvolá autoimunitní onemocnění. Stejný princip platí na všech úrovních organizace života: hranice, která se nekalibruje, ničí to, co měla bránit.

III. LIDSKÝ SKOK

Čím se liší lidský kmenový mechanismus od kmenového mechanismu volavky popelavé? Strukturálně téměř ničím. Liší se kapacitou.

Joseph Henrich ve své práci o kumulativní kultuře⁵ ukazuje, že lidská inteligence je primárně inteligence kolektivní. Jednotliví Homo sapiens nejsou výrazně chytřejší než šimpanzi v izolovaných úkolech; co nás odlišuje, je schopnost akumulovat poznatky napříč generacemi, takže pátá generace stojí na čtyřech předchozích a nemusí vynalézt sekeru znovu. Tato kumulace vyžaduje stabilní kmenovou strukturu — bez kontinuity přenosu se akumulace zhroutí. Tomasello⁶ k tomu dodává, že nejvýznamnější kognitivní specializace lidské mysli není abstraktní myšlení, ale sdílená intencionalita: schopnost dvou jedinců držet v mysli společný cíl, což je předpoklad jakékoliv koordinované činnosti přesahující okamžik.

Robin Dunbar⁷ pak doložil, že existuje kognitivní strop přirozeného sociálního síťování — přibližně 150 stabilních vztahů, jimž je schopen průměrný lidský mozek přidělit jméno, kontext a aktualizaci. Toto číslo se objevuje napříč kulturami: ve velikosti loveckých tlup, vesnic, vojenských rot, akademických institucí, fungujících firem před zavedením formálního managementu. Nad 150 členy se kmenová mechanika nemůže opírat o osobní známost. Potřebuje zástupný znak — symbol, ideologii, instituci, rituál, jméno.

A zde se odehraje lidský skok. Symbolická vrstva, která nahrazuje osobní známost na škálách větších než Dunbarova hranice, umožňuje kooperaci milionů — což je kapacita, kterou nemá žádný jiný druh. Národ, církve, korporace, vědecká disciplína, třída, generace — to vše jsou symbolické kmeny, které drží

pohromadě sdílené významy, nikoliv osobní vztahy. Yuval Harari je nazývá fikcemi⁸; přesnější termín z antropologického mainstreamu je sdílená imaginace — v technickém smyslu reálně sdíleného, ale fyzikálně neexistujícího koordinačního systému, bez něž by se kooperace nad Dunbarův práh rozpadla.

Symbolický kmen je tedy základní lidská technologie. Vše, co považujeme za civilizaci, na ní stojí. A — to je první vrstva paradoxu — vše, co považujeme za nejhorší dějinné selhání civilizace, na ní stojí také. Stejný mechanismus, stejná psychologie, stejná lehkost aktivace. Rozdíl je v architektuře.

IV. AUTOMATICKÝ STÍN

Při pohledu na Tajfelův experiment z perspektivy biologické logiky shluku se přestává jevit jako anomálie a začíná dávat smysl jako úspora. Pokud má mozek kategorizovat sociální okolí v reálném čase a rozhodovat o důvěře, sdílení zdrojů a riziku, potřebuje rychlou heuristiku. Detailní kognitivní analýza každého neznámého jedince by byla výpočetně neudržitelná. Mozek tedy používá nejlevnější dostupný signál — kategorii — a rozhoduje podle ní.

Tajfel a jeho kolegové ukázali, že tento mechanismus se aktivuje i v naprosté nepřítomnosti smysluplného obsahu. Stačí pouhé označení — modří proti červeným, A proti B, fanoušci toho a onoho — a kategorizace se automaticky přepne na preferenci a diferenciální alokaci zdrojů. Muzafer Sherif v Robbers Cave Experiment (1954)⁹ ukázal totéž v polních podmínkách: chlapci na letním táboře v Oklahomě, rozdělení na Eagles a Rattlers a vystavení mírné soutěživosti, během dvou týdnů vyvinuli plnohodnotný kmenový antagonismus včetně vlastních rituálů, vlajek, urážlivých přezdívek a fyzických střetů. Žádný chlapec před táborem žádného druhého neznal. Skupinové identity vznikly z ničeho a chovaly se jako staré.

Jonathan Haidt¹⁰ tuto vrstvu lidské psyché nazývá *hive switch* (přepnutí do skupinového režimu) — schopnost přepnout z individuálního módu do kmenového, ve kterém se ego dočasně rozpouští do skupiny a jednotlivec získává to, čemu Haidt říká kolektivní extázi. Tato schopnost je neuropsychologicky reálná, evolučně vysvětlitelná (skupiny, které ji měly, vyhrávaly nad těmi, které ji neměly) a kulturně využívaná napříč všemi tradicemi: vojenský dril, náboženský rituál, sportovní fanatismus, taneční trans, politický mítink, korporátní kickoff. Hive switch nepatří do menu volby. Je to vrozená kapacita, která se buď využije v konstruktivním rámci, nebo se aktivuje sama, často destruktivně.

Z toho plyne nepříjemný empirický fakt. Stín je konstitutivní druhá strana téhož mechanismu, který produkuje jakoukoliv soudržnost vůbec — ne vada lidské povahy odstranitelná lepší výchovou nebo vzděláním. Argumenty typu „kdybychom všichni byli racionální, kmenová pojetí by zmizela“ zaměňují kmenovou tendenci s nedostatkem inteligence. Data ukazují, že vzdělání, racionální a progresivní jsou stejnými nositeli kmenové dynamiky — jen jejich kmen má jiné symboly a věří si, že kmenem není.

Ta poslední věta je důležitá. Nejnebezpečnější forma tribismu je tribismus, který sám o sobě tvrdí, že je univerzalizmus. Protože odmítá vlastní kmenovou strukturu, nemá vůči ní reflexi — a každý mechanismus, který nemá reflexi, klouže do nejhorších svých výrazů, aniž by je rozpoznal jako sebe.

V. MIMETICKÝ STROJ

K hlubšímu pochopení toho, co kmen drží pohromadě, je třeba sáhnout po teorii, která zůstává ve vědeckém mainstreamu marginalizována, ale jejíž empirická predikční síla je překvapivě vysoká: po mimetické teorii René Girarda¹¹.

Girardův první nárok zní, že lidská touha není autonomní, ale mimetická. Toužíme po tom, po čem touží druhí. Ne primárně pro vnitřní hodnotu objektu, ale skrze imitaci touhy ostatních. Tato struktura touhy je nestabilní, protože vede k rivalitě — pokud já a ty toužíme po témž, nakonec proti sobě stojíme jako protivníci, jejichž identita je definovaná tím druhým. Mimetická rivalita má sklon eskalovat, protože každá strana je nucena potvrzovat svou pozici stále intenzivnější touhou, kterou druhá strana přesně zrcadlí.

Girardův druhý nárok je strukturní řešení, které lidská společenství empiricky našla: obětní mechanismus. Když mimetická rivalita uvnitř skupiny dosáhne kritického bodu, kde hrozí jejím rozpadem, skupina identifikuje vnější či okrajovou postavu — obětního beránka — na kterou převede veškerý vnitřní antagonismus. Zničení nebo vyloučení této postavy uvolní tlak a skupina obnoví soudržnost. Girard ukazuje, že tento mechanismus stojí za vznikem náboženských obřadů (obětí), právních systémů (popravy), politických procesů (čistky) i každodenní sociální mechaniky (drbání, společné pohrdání, internetové štvání).

Mimetický stroj je tedy zdrojem koheze, ale za cenu produkce obětního pole. Skupina, která nemá vnitřní mechanismus reflexe, je strukturálně nucena periodicky produkovat oběť, jinak se rozpadne. Jde o strukturální tvrzení o dynamice skupiny jako celku, ne o morální posouzení jejich jednotlivých členů — většina účastníků obětního mechanismu si ho nikdy neuvědomí.

Empirické potvrzení Girardova rámce přichází z neočekávaných směrů. Sociolog Mark Juergensmeyer¹² na desetiletých výzkumech náboženského násilí ukázal, že násilné fáze religiózních hnutí systematicky korelují s vnitřním rozkladem skupiny — neútočí se navenek, dokud uvnitř není hrozba štěpení. Politologické výzkumy genocid (Ervin Staub a kolegové)¹³ docházejí ke stejnému závěru: genocidní akty přicházejí v okamžicích vnímané ohroženosti skupiny, ne v okamžicích jejího vrcholu. Obětní logika je tedy defaultní reakcí kmenového organismu na vnitřní stres.

A zde se metafora přibližuje k hranici. Stejná koheze, která drží skupinu pohromadě — sdílený symbol, sdílená touha, sdílená identita — má v okamžiku stresu tendenci produkovat oběť. Lék se mění v jed na tomtéž bodě, kde se mechanismus, jenž do té doby hojil, rozhodne hojit cizí ranou.

VI. HRANICE

Co tedy odlišuje kmen, který tvoří, od kmene, který hubí? Otázka má praktický význam, protože kmenové mechanice se nelze vyhnout — lze ji jen kalibrovat. Kalibrace je úloha strukturální, ne morální: nejde o to být lepším člověkem, ale o to být součástí lépe postaveného celku. Lépe postavený celek vydrží i průměrné lidi. Špatně postavený celek pokazí i ty výjimečné.

Šest podmínek, z nichž každá je empiricky doložená a operativně rozeznatelná. Tam, kde jsou splněny, kmen funguje jako lék. Tam, kde nejsou, klouže k prokletí. Mezi nimi neexistuje plynulý přechod — buď v kmeni jsou strukturálně přítomné, nebo nejsou.

Propustnost hranice. Kmen, do kterého lze vstoupit a ze kterého lze odejít bez existenční ceny, je kmen, který se musí udržet kvalitou. Kmen s neprostupnou hranicí — ať je definovaná rodem, krví, posvěceným rituálem nebo ideologickou loajalitou — nemá zpětnou vazbu kvality, protože nemá srovnání. Karl Popper¹⁴ tuto distinkci formuloval jako rozdíl mezi otevřenou a uzavřenou společností a doložil, proč otevřené přezívají krize, kterým uzavřené podléhají: přezívají, protože se opravují.

Mnohost identity. Jednotlivec, který patří současně do více kmenů (povolání, sousedství, koníček, rodina, víra), je mnohem hůře vtažitelný do kmenové eskalace, protože každá jeho identita má cenu, kterou by ztratil. Jednotlivec, jehož identita se redukovala na jediný kmen, je strukturálně k dispozici k libovolné kmenové akci, protože nic jiného nemá co ztratit. Robert Putnam¹⁵ tento jev popsal jako rozdíl mezi *bonding* a *bridging* sociálním kapitálem: *bonding* pojí stejné se stejnými, *bridging* pojí různé s různými. Společnost, která má pouze *bonding*, je strukturálně náchylná k násilí, protože nemá jak svůj kmenový reflex zředit jiným.

Rozhodčí role reality. Kmen, jehož vnitřní pravdy jsou pravidelně testovány vnější realitou (vědecká disciplína, řemeslo, sport, podnikání s rizikem, soudní spor), má strukturální brzdu proti vlastní iluzorní soudržnosti. Kmen, jehož vnitřní pravdy jsou testovány pouze loajalitou členů (sekta, ideologická strana, akademická škola odpojená od empirie), tuto brzdu nemá a klouže k epistemickému uzavření. V první konfiguraci je kritika cenná zpětná vazba; ve druhé je kritika zradou. Rozdíl je v tom, kdo má v posledním kroku pravdu — externí realita, nebo interní konsensus.

Ohraničený konflikt. Funkční kmen má rituály, instituce a procedury, které vnitřní napětí kanalizují tak, aby neeskalovalo do existenční hry. Soud, debata, hlasování, komise, formalizovaný turnaj. Tyto formy fungují jako mechanismy, které brání mimetické eskalaci přerůst v obětní akt — bezduchou byrokracií se jeví, dokud nezmizí. Tam, kde takové formy chybí nebo se dehonestují jako přežitky, vnitřní napětí najde výstup ve scapegoatingu, jakmile dosáhne určité úrovně — bez výjimky, kterou by historie dokumentovala. Civilizační instituce slouží jako pojistka, ne jako estetický doplněk.

Vnitřní kritika jako hodnota. Kmen, který odměňuje vnitřní kritiku, je kmen schopný se učit. Kmen, který kritiku trestá jako neloajalitu, ztrácí schopnost se opravovat a postupně rozevívá nůžky mezi vlastním modelem světa a světem samotným. Tato propast se plní symbolem — a v okamžiku, kdy je propast

příliš velká na zacelení, kmen se buď rozpadne, nebo přejde do obětího režimu, ve kterém propast vysvětluje aktivní zlovůli nepřitele. To není dějinná vzácnost; to je modální výsledek kmene bez vnitřní kritiky.

Externalizovaný účel. Kmen, jehož smysl leží mimo něj samotný — řemeslo, problém, projekt, území, generační úkol — má referenční bod, vůči kterému se může poměřovat. Kmen, jehož smyslem je on sám, je strukturálně odsouzen k expanzi nebo k obětí logice, protože nemá jak měřit svůj úspěch jinak než vlastní velikostí nebo prokázanou nadřazeností. Většina kultů, většina ideologických hnutí v terminálních fázích a většina toxických korporátních kultur sdílí tuto vlastnost: jejich vnitřní cíl nahradil vnější cíl, a od té chvíle je vše, co dělají, autoreferentem.

Šest podmínek. Každá má biologickou paralelu. Buňka, která reaguje na signály okolí (propustnost), má v genomu vícero regulačních smyček (mnohost), respektuje růstová omezení tkáně (rozhodčí realita), má funkční apoptózu (ohraničení konfliktu), reaguje na opravné mechanismy (kritika) a slouží funkci tkáně (externalizovaný účel) — to je zdravá buňka. Buňka, která tyto podmínky postupně ztratí, je rakovinná buňka. Posloupnost ztráty jednotlivých regulačních vrstev je u nádorů popsána¹⁶ a její strukturní paralela u sociálních celků je nápadná dost na to, aby se nedala odbýt jako poetická.

Hranice mezi lékem a prokletím je tedy kvalitativní (jaká architektura kmene), ne kvantitativní (více nebo méně kmene). Tenká, ale ostře daná.

VII. PROČ PRÁVĚ TEĎ

Pokud je struktura tribismu konstanta lidské povahy a podmínky generativního kmene jsou popsateľné, vyvstává otázka, proč současné prostředí systematicky tlačí směrem k toxické konfiguraci. Odpověď leží v souběhu několika faktorů, které dohromady vytvářejí historicky novou situaci.

Měřítkový nesoulad. Lidská kmenová psychologie evolvovala v prostředí 50–150 jedinců. Současné prostředí ji vystavuje sociálním sítím o miliardách uzlů. Mozek však nemá kapacitu rozlišit miliardy individuálně; redukuje je na symbolické kategorie a aktivuje kmenové reflexy s plnou intenzitou. Výsledkem je to, čemu Henrich říká *evolutionary mismatch* (evoluční nesoulad): starobylá heuristika spuštěná na vstupu, pro které nebyla designována. Celý dosavadní lidský kmenový aparát zaprvé nebyl stavěn na to, aby současně držel reprezentace tisíců abstraktních „nás“ a „jich“, a zadruhé není v reálném čase schopen rozlišit, kdy reaguje na realitu a kdy na symbolický feed.

Algoritmická segregace. Digitální prostředí současnosti je optimalizované na engagement, a engagement je z dat¹⁷ významně predikován emocionální polaritou (rozhořčení, identifikace, kmenový souhlas). Algoritmy proto strukturálně produkují prostředí, kde každý jedinec čte převážně to, co potvrzuje jeho kmen, a co ho nepotvrzuje, dostává v karikatuře. To zhoršuje hned dvě podmínky generativního kmene

najednou: snižuje propustnost (méně kontaktu s ostatními kmeny) a snižuje rozhodčí roli reality (informace je filtrována přes identitu, ne přes empirii). Algoritmus není zlovolný — je pouze indiferentní k tomu, jaké kmenové konfiguraci slouží.

Eroze cross-cutting institucí. Putnam dokumentoval pokles tradičních institucí, které propojovaly různé kmeny — sportovních klubů, sborů, profesních asociací, místních komunit, církevních společenství, hospod. Ne kvůli jejich vlastní ctnosti, ale kvůli tomu, že udržovaly mnohost identit v jedné osobě a tím snižovaly riziko jednorozměrné kmenové redukce. Bez nich má současný jedinec sklon redukovat svou identitu na jeden ostře vyhraněný kmen — ideologický, etnický, generační, profesní — protože jiné vrstvy zeslábly natolik, že už neposkytují alternativní příslušnost. Tato redukce je tím, co zbude, když ostatní vrstvy zmizí.

Komodifikace identity. Současné prostředí navíc identitu prodává. Kmen je marketingový produkt: značka, subkultura, politický tábor, lifestyle. To by samo o sobě nebylo destruktivní, kdyby to nevyžadovalo, aby zákazník zůstal — obchodní modely se proto opírají o aktivaci hive switch, kterou udržují jako trvalý spotřebitelský vztah. Identita se tak stává něčím, co se permanentně pečuje a brání, místo aby byla vrstvou, kterou jednotlivec aktivuje a deaktivuje podle situace. Permanentní obrana identity je z definice režim, v němž je každý cizí signál hrozbou. To je strukturální podmínka toxického kmene.

Tyto čtyři faktory se vzájemně posilují. Měřítkový nesoulad spouští kmenové reflexy; algoritmy je zesilují; erozí cross-cutting institucí klesá počet konkurenčních identit; komodifikace identity dělá z její obrany trvalý úkol. Výsledkem je prostředí, ve kterém šest podmínek generativního kmene strukturálně klesá, a kmenová mechanika se posouvá z léku k prokletí — protože struktura kolem lidí tlačí jinam, než tlačila předtím.

Empirický nárok od inferenčního: uvedené faktory jsou jednotlivě dokumentovány v psychologickém, sociologickém a ekonomickém výzkumu (data o engagement, Putnamova longitudinální data, literatura o evolutionary mismatch). *Inferenční nárok*: jejich souběh produkuje současný posun směrem k toxickému tribismu (operativně podporováno trendovými daty, ale kauzální atribuce v komplexních sociálních systémech zůstává otevřená pro alternativní vysvětlení). *Spekulativní nárok*: tento posun je reverzibilní, pokud se některé z uvedených faktorů cíleně přepíší (operativně neotestované; dějinné precedenty existují, ale pod jinými podmínkami).

VIII. BUŇKA, NEBO NÁDOR

Když Lynn Margulis¹⁸ v šedesátých letech prokázala, že eukaryotická buňka — tedy buňka složená z jádra, mitochondrií a dalších organel — vznikla pohlcením a integrací několika dříve samostatných organismů, rozšířila se v biologii hlubší úvaha o tom, co vlastně znamená *individuum*. Eukaryotická buňka je ve skutečnosti kmen několika linií, který našel způsob, jak fungovat jako jeden. Mitochondrie má vlastní DNA, vlastní replikační cyklus a v určitém smyslu vlastní zájem — a přesto pracuje pro celek. Lidská buňka tedy není atom života. Je to mírovou smlouvou stabilizovaný kmen.

Mnohobuněčný organismus je další úroveň. Lidské tělo je deset bilionů kooperujících buněk plus mikrobiom o desítkách bilionů buněk dalších druhů, které tvoří funkční holobiont. Když cokoliv z tohoto kmene přestane respektovat hraniční signály, stane se nádorem — buňky pokračují v reprodukci, ale ztratí orientaci na celek. Zajímavé je, že rakovinná buňka bývá mimořádně schopná; jen ztratila vrstvu regulace, jež by ji zařadila do širšího účelu. Schopnost zbavená regulace je zničení; regulace zbavená schopnosti je strnulost; obojí dohromady, v rovnováze, je život.

Ta paralela není jen literární. Existují výzkumníci, kteří tvrdí, že je strukturálně přesná¹⁹ — že stejné principy řízení kooperace fungují na biologických i sociálních úrovních a tvoří hierarchii vzorů, které lze popsat společným jazykem. K tomu silnému tvrzení zde závazek není; pouze: kdo se podívá na šest podmínek z kapitoly VI a porovná je s šesti znaky zdravé tkáně oproti znakům nádorové, najde paralely, které jsou empiricky obtížně vysvětlitelné jako náhoda.

Co z toho plyne pro člověka, který v komplexitě hledá orientaci? Kmen opustit nelze (snaha o to vede ke vzniku anti-kmene, který bývá nejtoxičtější ze všech, protože si svou kmenovou strukturu neuvědomuje) a kmen pasivně přijmout znamená nechat vlastní identitu pohltnout tou cizí. Zbývá u kmenů, do kterých vstupuje a které spoluvytváří, číst architekturu — propustnost, mnohost, roli reality, ohraničení konfliktu, hodnotu kritiky, externalizovaný účel.

Tribismus je lék i prokletí, ale ne náhodně. Jeho dvojakost závisí na architektuře, která drží i tehdy, když charakter selhává; charakter se v krizi obvykle prohne. Každý kmen, do kterého patříme, je mírovou smlouvou několika linií, a její nepřetržité vyjednávání je podmínkou existence kmene. Když vyjednávání ustane — být ze sebejistoty, že už není potřeba — kmen sklouzne k nádoru.

Tělesný nádor o sobě neví. Lidský kmen tuto reflexi mít může, a v tom je strukturní páka, kterou tribismus dovoluje.

LITERATURA

1. Tajfel, H. *Experiments in Intergroup Discrimination*. Scientific American, 223(5), 96–102, 1970. Tajfel, H., Billig, M. G., Bundy, R. P., Flament, C. *Social Categorization and Intergroup Behaviour*. European Journal of Social Psychology, 1(2), 149–178, 1971.
2. Maynard Smith, J., Szathmáry, E. *The Major Transitions in Evolution*. Oxford University Press, 1995. Wilson, E. O. *The Social Conquest of Earth*. Liveright, 2012.
3. Hanahan, D., Weinberg, R. A. *The Hallmarks of Cancer*. Cell, 100(1), 57–70, 2000. Hanahan, D., Weinberg, R. A. *Hallmarks of Cancer: The Next Generation*. Cell, 144(5), 646–674, 2011.
4. Brosnan, S. F., de Waal, F. B. M. *Monkeys Reject Unequal Pay*. Nature, 425, 297–299, 2003.
5. Henrich, J. *The Secret of Our Success: How Culture Is Driving Human Evolution, Domesticating Our Species, and Making Us Smarter*. Princeton University Press, 2016.
6. Tomasello, M. *A Natural History of Human Thinking*. Harvard University Press, 2014.

7. Dunbar, R. I. M. *Neocortex Size as a Constraint on Group Size in Primates*. Journal of Human Evolution, 22(6), 469–493, 1992. Dunbar, R. I. M. *Grooming, Gossip, and the Evolution of Language*. Harvard University Press, 1996.
8. Harari, Y. N. *Sapiens: A Brief History of Humankind*. Harper, 2011 (kapitoly o sdílených fikcích).
9. Sherif, M., Harvey, O. J., White, B. J., Hood, W. R., Sherif, C. W. *Intergroup Conflict and Cooperation: The Robbers Cave Experiment*. University of Oklahoma Book Exchange, 1961 (vlastní experiment 1954).
10. Haidt, J. *The Righteous Mind: Why Good People Are Divided by Politics and Religion*. Pantheon, 2012 (zejm. kapitola o hive switch).
11. Girard, R. *La violence et le sacré*. Grasset, 1972 (anglicky *Violence and the Sacred*, 1977). Girard, R. *Des choses cachées depuis la fondation du monde*. Grasset, 1978.
12. Juergensmeyer, M. *Terror in the Mind of God: The Global Rise of Religious Violence*. University of California Press, 2000.
13. Staub, E. *The Roots of Evil: The Origins of Genocide and Other Group Violence*. Cambridge University Press, 1989. Staub, E. *Overcoming Evil: Genocide, Violent Conflict, and Terrorism*. Oxford University Press, 2011.
14. Popper, K. R. *The Open Society and Its Enemies*. Routledge, 1945.
15. Putnam, R. D. *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. Simon & Schuster, 2000.
16. Vogelstein, B., Kinzler, K. W. *The Multistep Nature of Cancer*. Trends in Genetics, 9(4), 138–141, 1993. Souvisí s Hanahan & Weinberg (cit. 3) o postupné ztrátě regulačních vrstev.
17. Vosoughi, S., Roy, D., Aral, S. *The Spread of True and False News Online*. Science, 359(6380), 1146–1151, 2018. Brady, W. J. et al. *Emotion Shapes the Diffusion of Moralized Content in Social Networks*. PNAS, 114(28), 7313–7318, 2017.
18. Sagan, L. (Margulis) *On the Origin of Mitosing Cells*. Journal of Theoretical Biology, 14(3), 225–274, 1967. Margulis, L. *Symbiosis in Cell Evolution*. W. H. Freeman, 1981.
19. Wilson, D. S., Sober, E. *Unto Others: The Evolution and Psychology of Unselfish Behavior*. Harvard University Press, 1998. Henrich, J. *The WEIRD People in the World: How the West Became Psychologically Peculiar and Particularly Prosperous*. Farrar, Straus and Giroux, 2020.

JAN VYTRŘÍSAL

Tribismus: lék a prokletí pokroku

Topologie skutečnosti · Č. 2 / 2026

2026-02-15

janvytrisal.com/eseje/tribismus-lek-a-prokleti-pokroku/

0 SÉRII	Texty této série vznikají jako autorské eseje v dialogu s velkými jazykovými modely (primárně Claude), které slouží jako research partner a editorský sparring. Strukturální rozhodnutí, výběr otázek, citační volby a finální editace jsou autorské.
LICENCE	Tento text je publikován pod licencí CC BY-NC 4.0 — sdílení a úpravy s uvedením autora pro nekomerční účely.
CITOVAT	Vytřísal, J. (2026). <i>Tribismus: lék a prokletí pokroku</i> . Topologie skutečnosti, Č. 2/2026. https://janvytrisal.com/eseje/tribismus-lek-a-prokleti-pokroku/